

**Верес І. Я., Голев О. Є., Жолнович І. В., Лисик В. М.,
Ничка Ю. В., Піх Ю. Т., Хлібороб Н. Є.,
Чорненький В. І., Шуп'яна М. Ю.**

**за загальною редакцією
проф. Бурдіна В. М.**

ПРАВНИЧЕ ЄФВВ 2026

Навчальний посібник

Львів
ОСВІТНЯ КОМПАНІЯ
МАКСИМУМ
2026

УДК 378.22.091.26:34]“2026”(07)

П69

Рецензенти:

Белов Д. М. - професор, доктор юридичних наук, професор кафедри конституційного права та порівняльного правознавства ДВНЗ «Ужгородського національного університету»;

Ленгер Я. І. - професор, доктор юридичних наук, завідувач кафедри права Луцького національного технічного університету;

Луцик В. В. - доцент, кандидат юридичних наук, завідувач кафедри кримінально-правових дисциплін Львівського державного університету внутрішніх справ.

Увага! Всі права захищено. Цей навчальний посібник, включаючи, але не обмежуючись, текст, ілюстрації, графічні елементи та будь-які інші матеріали, є об'єктом авторського права. Відповідно до чинного законодавства про авторське право та суміжні права, будь-яке несанкціоноване використання матеріалів цього навчального посібника (зокрема, але не виключно, копіювання, розповсюдження, використання в комерційних цілях, компонування в електронні формати, включення до інших творів тощо), окрім як в особистих, навчальних, освітніх цілях, категорично заборонено.

П69 Правниче ЄФВВ 2026 : навч. посібник / Верес І. Я., Голев О. Є., Жолнович І. В. та ін. ; за заг. ред. Бурдіна В. М. – Львів : ПрАТ «Артсервіс», 2026. – 584 с. ISBN 978-617-8719-00-5

Навчальний посібник містить систематизований матеріал з усіх восьми правничих дисциплін, включених у програму єдиного фахового вступного випробування (ЄФВВ) з права. Посібник є ефективним додатковим засобом для успішної підготовки до Правничого ЗНО в умовах щільного навчального графіку студентів, містить концентрований, але доступний виклад матеріалу, тести для самоперевірки, а також посилання на витяги з актуального законодавства. Авторський колектив посібника – провідні викладачі юридичного факультету Львівського національного університету імені Івана Франка.

Посібник буде корисним перш за все для студентів четвертих курсів, що навчаються за спеціальностями «Право» та «Міжнародне право».

УДК 378.22.091.26:34]“2026”(07)

© Верес І. Я., Голев О. Є., Жолнович І. В. та ін., 2026

© Заг. редакція Бурдіна В. М., 2026

ISBN 978-617-8719-00-5

© ПрАТ «Артсервіс», 2026

Авторський колектив:

Верес Ірина Ярославівна – доцент, кандидат юридичних наук, доцентка кафедри цивільного права та процесу Львівського національного університету імені Івана Франка;

Голєв Олег Євгенійович – асистент кафедри конституційного права Львівського національного університету імені Івана Франка, адвокат;

Жолнович Ігор Володимирович – доцент, кандидат юридичних наук, доцент кафедри кримінального процесу і криміналістики Львівського національного університету імені Івана Франка;

Лисик Володимир Михайлович – доцент, кандидат юридичних наук, доцент кафедри міжнародного права Львівського національного університету імені Івана Франка;

Ничка Юрій Вадимович – кандидат юридичних наук, доцент кафедри теорії та філософії права Львівського національного університету імені Івана Франка;

Піх Юрій Тарасович – доктор філософії в галузі права, асистент кафедри кримінального процесу і криміналістики Львівського національного університету імені Івана Франка;

Хлібороб Наталія Євгенівна – доцентка, кандидатка юридичних наук, доцентка кафедри адміністративного та фінансового права Львівського національного університету імені Івана Франка;

Чорнений Віталій Ігорович – доцент, кандидат юридичних наук, заступник декана юридичного факультету, доцент кафедри конституційного права Львівського національного університету імені Івана Франка;

Шуп'яна Мар'яна Юріївна – доцент, кандидат юридичних наук, доцентка кафедри кримінального права і кримінології Львівського національного університету імені Івана Франка.

Загальна редакція:

Бурдін Володимир Миколайович – професор, декан юридичного факультету, професор кафедри кримінального права і кримінології Львівського національного університету імені Івана Франка.

ЗМІСТ

ВСТУПНЕ СЛОВО	11
РОЗДІЛ 1. КОНСТИТУЦІЙНЕ ПРАВО УКРАЇНИ	12
Тема 1. Конституційне право як основа національного права	12
Тема 2. Юридична сила Конституції	13
Тема 3. Конституціоналізм та конституційний лад України	16
Тема 4. Україна як демократична республіка: конституційні засади	19
Тема 5. Унітарність Української держави в системі засад конституційного ладу	27
Тема 6. Конституційні засади функціонування національно-культурної сфери в Україні	29
Тема 7. Конституція України та громадянське суспільство	31
Тема 8. Конституційний статус особи в Україні	35
Тема 9. Законодавча влада в Україні: конституційна характеристика ...	46
Тема 10. Конституційний статус Президента України	53
Тема 11. Виконавча влада в Україні: конституційна характеристика	56
Тема 12. Правосуддя в Україні: конституційна характеристика	58
Тема 13. Правовий захист Конституції	61
ТЕСТИ ДЛЯ САМОПЕРЕВІРКИ	67
РОЗДІЛ 2. АДМІНІСТРАТИВНЕ ПРАВО УКРАЇНИ. АДМІНІСТРАТИВНЕ СУДОЧИНСТВО В УКРАЇНІ	73
Тема 1. Адміністративне право як галузь публічного права	73
Тема 2. Суб'єкти адміністративного права.	80
Тема 3. Інструменти публічного адміністрування	97
Тема 4. Адміністративна процедура. Адміністративні послуги	103
Тема 5. Захист прав приватної особи у сфері публічного адміністрування	114
Тема 6. Службове право	116
Тема 7. Адміністративне деліктне право	129
Тема 8. Адміністративне судочинство в Україні	137
ТЕСТИ ДЛЯ САМОПЕРЕВІРКИ	158
РОЗДІЛ 3. ЦИВІЛЬНЕ ПРАВО УКРАЇНИ	163
Тема 1. Цивільне право в системі права України	163
Тема 2. Джерела цивільного права	163
Тема 3. Цивільні правовідносини	164
Тема 4. Фізичні особи як суб'єкти цивільних правовідносин	165
Тема 5. Юридичні особи як суб'єкти цивільних правовідносин	169
Тема 6. Об'єкти цивільних прав	174
Тема 7. Правочини	176
Тема 8. Представництво в цивільному праві	180
Тема 9. Строки та терміни в цивільному праві. Позовна давність	181

Тема 10. Особисті немайнові права фізичної особи	183
Тема 11. Право власності. Загальні положення	185
Тема 12. Набуття та припинення права власності	185
Тема 13. Право спільної власності	189
Тема 14. Захист права власності	192
Тема 15. Речові права на чуже майно	194
Тема 16. Право інтелектуальної власності: загальні положення	196
Тема 17. Авторське право та суміжні права	197
Тема 18. Право інтелектуальної власності на винахід, корисну модель, промисловий зразок	200
Тема 19. Право інтелектуальної власності на комерційне найменування, торговельну марку	203
Тема 20. Загальні положення про зобов'язання	203
Тема 21. Забезпечення виконання зобов'язань	206
Тема 22. Припинення зобов'язання	208
Тема 23. Порухення зобов'язання. Цивільно-правова відповідальність ..	209
Тема 24. Загальні положення про договір. Поняття договору в цивільному праві	210
Тема 25. Договір купівлі-продажу: загальні положення	212
Тема 26. Окремі види договору купівлі-продажу	213
Тема 27. Договір дарування	214
Тема 28. Договори ренти та довічного утримання (догляду)	215
Тема 29. Договір найму (оренди)	218
Тема 30. Окремі види договору найму (оренди)	220
Тема 31. Договір найму (оренди) житла	221
Тема 32. Договір позички	222
Тема 33. Договір підряду	224
Тема 34. Окремі види договору підряду	226
Тема 35. Договір про надання послуг: загальні положення	226
Тема 36. Договори в сфері надання транспортних послуг	226
Тема 37. Договір зберігання	228
Тема 38. Договір страхування	230
Тема 39. Договори доручення, комісії та управління майном	233
Тема 40. Договір позики. Кредитний договір	238
Тема 41. Договір банківського вкладу. Договір банківського рахунка ...	240
Тема 42. Договір факторингу	243
Тема 43. Договори у сфері інтелектуальної власності	244
Тема 44. Договір про спільну діяльність	245
Тема 45. Недоговірні зобов'язання	247
Тема 45.1. Недоговірні зобов'язання з односторонніх правомірних дій. Зобов'язання зі створення загрози життю, здоров'ю, майну фізичної особи або майну юридичної особи. Кондикційні зобов'язання	247
Тема 46. Загальні положення про спадкування	253
Тема 47. Здійснення права на спадкування. Виконання заповіту. Оформлення прав на спадщину	256
Тема 48. Спадковий договір	258
ТЕСТИ ДЛЯ САМОПЕРЕВІРКИ	259

РОЗДІЛ 4. ЦИВІЛЬНЕ ПРОЦЕСУАЛЬНЕ ПРАВО УКРАЇНИ	265
Тема 1. Загальні положення цивільного процесуального права	265
Тема 2. Принципи цивільного судочинства	267
Тема 3. Суд як суб'єкт цивільних процесуальних правовідносин	268
Тема 4. Учасники справи	270
Тема 5. Представники	274
Тема 6. Інші учасники судового процесу	275
Тема 7. Цивільна юрисдикція	278
Тема 8. Докази та доказування	281
Тема 9. Процесуальні строки	283
Тема 10. Судові виклики та повідомлення	284
Тема 11. Судові витрати	285
Тема 12. Заходи процесуального примусу	286
Тема 13. Позовне провадження	287
Тема 14. Наказне провадження	298
Тема 15. Окреме провадження	300
Тема 16. Перегляд судових рішень	301
Тема 17. Процесуальні питання, пов'язані з виконанням судових рішень у цивільних справах та рішень інших органів (посадових осіб). Судовий контроль за виконанням судових рішень	312
Тема 18. Відновлення втраченого судового провадження	314
Тема 19. Визнання та виконання рішень іноземних судів. Судові доручення про надання правничої допомоги	315
ТЕСТИ ДЛЯ САМОПЕРЕВІРКИ	317
РОЗДІЛ 5. КРИМІНАЛЬНЕ ПРАВО УКРАЇНИ	322
Тема 1. Загальні засади кримінального права України	322
Тема 2. Поняття, види та склад кримінального правопорушення за кримінальним правом України	325
Тема 3. Стадії вчинення кримінального правопорушення	327
Тема 4. Співучасть у кримінальному правопорушенні. Причетність до кримінального правопорушення. Множинність кримінальних правопорушень	328
Тема 5. Обставини, що виключають кримінальну протиправність діяння. .	333
Тема 6. Кримінальна відповідальність. Звільнення від кримінальної відповідальності	335
Тема 7. Покарання та його види. Призначення покарання	337
Тема 8. Звільнення від покарання та його відбування. Судимість	344
Тема 9. Заходи кримінального правового характеру	351
Тема 10. Основні різновиди норм Особливої частини КК України	359
Тема 11. Злочини проти основ національної безпеки	360
Тема 12. Кримінальні правопорушення проти особи	364
Тема 13. Кримінальні правопорушення проти виборчих, трудових та інших особистих прав і свобод людини і громадянина	370
Тема 14. Кримінальні правопорушення проти власності	372

Тема 15. Кримінальні правопорушення проти громадської безпеки, громадського порядку, моральності, безпеки руху та експлуатації транспорту	376
Тема 16. Кримінальні правопорушення у сфері обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів та інші кримінальні правопорушення проти здоров'я населення	382
Тема 17. Кримінальні правопорушення проти авторитету органів державної влади, органів місцевого самоврядування та об'єднань громадян та кримінальні правопорушення проти журналістів	383
Тема 18. Кримінальні правопорушення у сфері службової діяльності та професійної діяльності, пов'язаної з наданням публічних послуг	387
ТЕСТИ ДЛЯ САМОПЕРЕВІРКИ	389
РОЗДІЛ 6. КРИМІНАЛЬНЕ ПРОЦЕСУАЛЬНЕ ПРАВО УКРАЇНИ	394
Тема 1. Загальні положення кримінального процесуального права. Засади кримінального провадження	394
Тема 2. Суд та учасники кримінального провадження	398
Тема 3. Докази та доказування у кримінальному провадженні. Процесуальні рішення, строки та витрати	406
Тема 4. Заходи забезпечення кримінального провадження	411
Тема 5. Досудове розслідування	420
Тема 6. Судове провадження у першій інстанції. Виконання судових рішень	436
Тема 7. Судове провадження з перегляду судових рішень	438
Тема 8. Особливі порядки кримінального провадження	443
ТЕСТИ ДЛЯ САМОПЕРЕВІРКИ	452
РОЗДІЛ 7. МІЖНАРОДНЕ ПУБЛІЧНЕ ПРАВО	458
Тема 1. Поняття, правова природа та сфера дії сучасного міжнародного публічного права	458
Тема 2. Норми міжнародного публічного права	461
Тема 3. Основні принципи міжнародного публічного права	462
Тема 4. Джерела міжнародного публічного права	465
Тема 5. Співвідношення міжнародного публічного права та національного права	468
Тема 6. Суб'єкти міжнародного публічного права	470
Тема 7. Правонаступництво у міжнародному публічному праві	474
Тема 8. Відповідальність за міжнародним публічним правом	475
Тема 9. Концепція естоппеля в міжнародному публічному праві та перспективи його застосування до порушень міжнародно-правових зобов'язань	480
Тема 10. Населення в міжнародному публічному праві	481
Тема 11. Міжнародне гуманітарне право	488
Тема 12. Міжнародне кримінальне право	495
Тема 13. Територія в міжнародному публічному праві	502
Тема 14. Міжнародне морське право	505
Тема 15. Право міжнародних договорів	506

Тема 16. Право зовнішніх зносин	510
Тема 17. Право міжнародних організацій	513
Тема 18. Мирне вирішення міжнародних спорів	515
Тема 19. Право міжнародної безпеки	519
Тема 20. Міжнародне економічне право	521
Тема 21. Міжнародне екологічне право	526
ТЕСТИ ДЛЯ САМОПЕРЕВІРКИ	529
РОЗДІЛ 8. МІЖНАРОДНИЙ ЗАХИСТ ПРАВ ЛЮДИНИ	533
Тема 1. Загальні положення про права людини	533
Тема 2. Захист прав людини в рамках ООН	535
Тема 3. Захист прав людини в Європі	542
Тема 4. Інші регіональні системи захисту прав людини	549
Тема 5. Право на життя	551
Тема 6. Заборона катувань, нелюдських або таких, що принижують гідність, видів поведження чи покарання	552
Тема 7. Право на свободу та особисту недоторканність	554
Тема 8. Право на повагу до приватного і сімейного життя, житла та кореспонденції	556
Тема 9. Свобода думки, совісті і релігії	559
Тема 10. Свобода вираження поглядів	561
Тема 11. Свобода зібрань та об'єднань	563
Тема 12. Право на власність	564
Тема 13. Заборона дискримінації	565
Тема 14. Право на справедливий суд та ефективний засіб юридичного захисту	567
Тема 15. Правомірне обмеження прав людини та відступ держави від своїх зобов'язань у сфері прав людини під час надзвичайного стану, становища або ситуації	569
Тема 16. Міжнародний захист прав людини під час збройних конфліктів	570
ТЕСТИ ДЛЯ САМОПЕРЕВІРКИ	574
ВІДПОВІДІ ДО ТЕСТІВ	583

Особливості роботи
з QR-кодами:

РОЗДІЛ 1 КОНСТИТУЦІЙНЕ ПРАВО УКРАЇНИ

Короткий вступ. Метою вивчення цієї дисципліни є формування вміння правильно оцінювати конкретні конституційно-правові явища, знання та вміння правильно застосовувати відповідне конституційне законодавство України.

**Загальний перелік
нормативних актів
стосовно дисципліни
див. за QR-кодом:**

Тема 1. Конституційне право як основа національного права

1.1. Принципи конституційного права

Принципи конституційного права – це основоположні засади цієї галузі права, які виражають найзагальніші тенденції та вимоги, що уособлюють суспільні цінності, та є більш сталими порівняно з конституційними нормами. За своїми особливостями принципи визначають характер і зміст норм права.

До основоположних засад конституційного права належать:

- 1. Людська гідність**, яка є найвищою соціальною цінністю (стаття 3 Конституції України (далі – Конституція або Основний Закон). Кожен також має право на повагу до його гідності. Ніхто не може бути підданий катуванню, жорстокому, нелюдському або такому, що принижує його гідність, поводженню чи покаранню. Жодна людина без її вільної згоди не може бути піддана медичним, науковим чи іншим дослідженням (стаття 28 Конституції).
- 2. Свобода**, з якої випливає: 1) принцип «дозволено все, що не забороняється законом»; 2) принцип плюралізму; 3) принцип поваги і непорушності прав та свобод людини [12, с. 11].
- 3. Рівність і заборона дискримінації.** Громадяни мають рівні конституційні права і свободи та є рівними перед законом. Не може бути привілеїв чи обмежень за ознаками раси, кольору шкіри, політичних, релігійних та інших переконань, статі, етнічного та соціального походження, майнового стану, місця проживання, за мовними або іншими ознаками (стаття 24 Конституції).
- 4. Народний суверенітет.** Носієм суверенітету і єдиним джерелом влади в Україні є народ. Народ здійснює владу безпосередньо і через органи державної влади та органи місцевого самоврядування (стаття 5 Конституції).
- 5. Республіканізм**, за яким влада не може здійснюватися одноосібно; вона складається зі системи державних органів, у формуванні яких більшу або меншу участь бере народ [13, с. 81].

Детальніше
див. за **QR-кодом 1:**

1.2. Система джерел конституційного права

Джерела конституційного права – спосіб зовнішнього вираження змісту конституційно-правових норм, з якого суб'єкти правозастосування черпають відповідні правила для врегулювання відносин і вирішення справи.

Система правових актів, що становлять джерела конституційного права України, є досить широкою. У підручнику з конституційного права за редакцією В. П. Колісника

та Ю. Г. Барабаша **до цієї системи захищено** передусім **Конституцію України**, а також Конституцію Автономної Республіки Крим, закони, постанови Верховної Ради України (далі – Верховна Рада або ВРУ), акти Верховної Ради Автономної Республіки Крим, декларації (насамперед Декларацію про державний суверенітет України), Акт проголошення незалежності України, постанови Кабінету Міністрів України, Ради міністрів Автономної Республіки Крим, акти місцевих державних адміністрацій, органів місцевого самоврядування, регламенти тощо [1, с. 22].

1.3. Конституційні засади співвідношення національного та міжнародного права. Доктрина дружнього ставлення до міжнародного права

Міжнародні договори, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою, є частиною національного законодавства України. Укладення міжнародних договорів, які суперечать Конституції, можливе лише після внесення відповідних змін до неї.

З огляду на зазначене, в Україні визнається **верховенство Конституції не тільки над законами, але й над міжнародними договорами**. На думку Конституційного Суду (рішення від 11.07.2001 року № 3-в/2001):

«Саме в такий спосіб здійснюється народний суверенітет щодо поширення юрисдикції міжнародних судових органів на територію України (за умови, що положення їх статутів не суперечать Конституції України)».

Це дає підстави говорити про примат (панування) Конституції над міжнародним правом. Водночас у разі співвідношення звичайних законів та ратифікованих ВРУ міжнародних договорів, законодавець, як правило, надає пріоритет положенням відповідного міжнародного договору.

Вплив міжнародного права особливо помітний у практиці Конституційного Суду, який часто використовує доктрину «дружнього ставлення до міжнародного права». Для прикладу, у рішенні від 01.06.2016 року № 2-рп/2016 Суд врахував:

«приписи чинних міжнародних договорів, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, та практику тлумачення і застосування цих договорів міжнародними органами, юрисдикцію яких визнала Україна, зокрема Європейським судом з прав людини».

Варто також звернути увагу на вплив т. зв. «soft law», яке хоч і не є обов'язковим для України, проте враховується в процесі конституційного розвитку держави. Прикладом може бути Венеціанська комісія, яка неодноразово надавала свої висновки щодо питань здійснення конституційних реформ в Україні.

Тема 2. Юридична сила Конституції

2.1. Сутність Конституції. Установча природа Конституції

У вітчизняному праві **під Конституцією розуміють** Основний Закон держави, який відображає волю народу і в його інтересах закріплює найважливіші засади суспільного ладу та державної організації країни [1, с. 39].

Відповідно до юридичних позицій Конституційного Суду:

«прийняття Конституції України Верховною Радою України було безпосереднім актом реалізації суверенітету народу, який тільки одноразово уповноважив Верховну Раду України на її прийняття»;

«будучи результатом здійснення установчої влади народу, Конституція України шляхом встановлення порядку внесення змін до неї визначає процедурні межі для здійснення влади і самим народом».

Серед видів тлумачення Конституції насамперед виокремимо: лінгвістичне, історичне, логічне, телеологічне (цільове), системне тлумачення, функційне тлумачення [15].

Детальніше див.
за **QR-кодом 2:**

2.2. Юридичні властивості Конституції. Верховенство Конституції. Пряма дія конституційних норм. Стабільність Конституції. Горизонтальний ефект Конституції

Властивостями Конституції можна вважати:

- **Верховенство Конституції.** Конституція має найвищу юридичну силу. Закони та інші нормативно-правові акти приймають на основі конституції і повинні відповідати їй.
- **Пряма дія конституційних норм.** Норми Конституції застосовуються безпосередньо незалежно від того, чи прийнято на їх розвиток відповідні закони або інші нормативно-правові акти.

Додатково див.
за **QR-кодом 3:**

- **Легітимність.** Конституцію приймають установчими зборами (наприклад, Конституція Італії 1947 року), парламентом (Конституція Франція), шляхом референдуму тощо.
- **Реальність.** Вимоги Конституції виконуються і гарантуються в умовах режиму законності та правопорядку.
- **Стабільність.** Порядок прийняття нової та внесення змін до чинної Конституції є ускладненим порівняно з ординарними (звичайними) законами та, як правило, передбачений в Основному Законі.

Поняття «горизонтальний ефект» є усталеним поняттям у порівняльному конституційному праві. Вперше цю концепцію було застосовано у 1953 році Федеральним Конституційним Судом Федеративної Республіки Німеччини, відповідно до якої права і свободи людини становлять особливу цінність конституційного ладу, тому основні права і свободи пронизують та визначають зміст норм приватного права. Незважаючи на те, що між горизонтальним ефектом та прямою дією Конституції є певні спільні риси, насамперед ідеться про те, що Конституція закладає фундаментальні цінності для приватного права [16, с. 17–18].

2.3. Функції Конституції. Реалізація Конституції

До основних функцій Конституції належать:

- **Політична.** Конституція є правовою основою політичної системи суспільства, визначає правила поведінки усіх учасників політичного процесу в країні;
- **Юридична.** Основний Закон закріплює місце Конституції в системі правових актів; визначає її як основне джерело права в державі; закріплює найважливіші суспільні відносини;
- **Організаційна.** У Конституції закріплено механізм здійснення державної влади, систему здійснення державної влади, систему вищих органів державної влади та місцевого самоврядування, форму держави;
- **Ідеологічна.** Конституція формує правосвідомість громадян, їх відношення до державного устрою, закріплює визнані у суспільстві цінності [4, с. 13].

Реалізація Конституції – це втілення на практиці закладених у ній всіх демократичних цінностей для забезпечення прав і свобод особи. Реалізація конституційних норм – це сукупність правових інституційних елементів, за допомогою яких на практиці забезпечується втілення конституційних приписів.

Конституційні правовідносини передбачають утілення в життя норм Конституції за допомогою класичних **форм реалізації правових норм**: дотримання, виконання та використання [14, с. 15].

2.4. Загальна характеристика Конституції України

Чинна Конституція прийнята на п'ятій сесії ВРУ 28.06.1996 року. За своєю юридичною природою Конституція є актом установчої влади, що належить народу,

та за своїм змістом є реальною (вимоги Конституції виконуються), унітарною (передбачає цілісну систему органів публічної влади та відсутність ознак державності в областях), народною (прийнята парламентом від імені Українського народу), жорсткою (має ускладнену процедуру зміни) та писаною (формалізована в тексті).

Уперше закон про внесення змін до Конституції був прийнятий 08.12.2004 року під № 2222-IV. Фактично, це означало перерозподіл повноважень Президента України (далі – Президент) та Верховної Ради у сфері формування органів виконавчої влади або, як часто пишуть науковці, зміну типу державного правління з президентсько-парламентської на парламентсько-президентську республіку. Проте вже 30.09.2010 року Конституційний Суд визнав цей закон неконституційним у зв'язку з порушенням конституційної процедури його розгляду та прийняття.

Наступних змін Основний Закон зазнав у 2011 році у зв'язку із прийняттям Закону України «Про внесення змін до Конституції України щодо проведення чергових виборів народних депутатів України, Президента України, депутатів Верховної Ради Автономної Республіки Крим, місцевих рад та сільських, селищних, міських голів». У 2013 році до Конституції також були внесені незначні зміни Законом № 586- VII, які на конституційному рівні дозволили законодавче регулювання організації, повноважень і порядку діяльності Рахункової палати.

Під час Революції Гідності Верховна Рада у винятковому порядку прийняла Закон України «Про відновлення дії окремих положень Конституції України» від 21.02.2014 року, який відновив дію положень Конституції зі змінами, внесеними, серед іншого, Законом № 2222-IV.

Закон України «Про внесення змін до Конституції України (щодо правосуддя)», був прийнятий 02.06.2016 року та набрав чинності 30.09.2016 року. Цими змінами запроваджено інститут конституційної скарги, створено Вищу раду правосуддя, посилено гарантії незалежності судової влади, відокремлено від неї Конституційний Суд України та загалом реформовано систему судоустрою.

ВРУ 07.02.2019 року прийняла Закон України, яким передбачені зміни до преамбули та окремих статей Конституції в частині закріплення стратегічного курсу держави на набуття повноправного членства України в Європейському Союзі та в Організації Північноатлантичного договору.

Останні зміни до Конституції були внесені Законом України № 27-IX від 03.09.2019 року та набрали чинності 01.01.2020 року. Згідно з цим Законом, зі статті 80 Конституції були виключені частина перша та третя, які передбачали депутатську недоторканність (при цьому положення про депутатський індемнітет залишається в статті 80 Конституції).

2.5. Порядок ухвалення та внесення змін до Конституції України

Згідно з юридичною позицією Конституційного Суду України (далі – Конституційний Суд або КСУ) у рішенні від 11.07.1997 року № 3-зп:

«Прийняття Конституції України Верховною Радою України було безпосереднім актом реалізації суверенітету народу, який тільки одноразово уповноважив Верховну Раду України на її прийняття».

Це означає, що Верховна Рада не уповноважена ухвалювати нову Конституцію. Однак питання можливості прийняття нової Конституції (або навіть внесення змін до чинної) шляхом проведення референдуму довгий час залишалося відкритим. Лише у рішенні № 4-р/2018 від 26.04.2018 року Конституційний Суд поставив крапку цій невизначеності. У мотивувальній частині КСУ зазначив:

«народ, маючи суверенну прерогативу щодо здійснення установчої влади, водночас перебуває у визначених Конституцією України межах щодо порядку її здійснення»

Пункт 20
мотивувальної частини
за QR-кодом 4:

Тому народ, як носій суверенітету і єдине джерело влади в Україні, також обмежений Конституцією, а єдиний легітимний порядок ухвалення та внесення змін до Основного Закону передбачений самою Конституцією. Відповідно до Розділу XIII Основного Закону, законопроект про внесення змін до Конституції може бути поданий до Верховної Ради Президентом або не менш як 150 (а для розділів I, III, і XIII не менш як 300) народними депутатами України.

Будь-який законопроект про внесення змін до Конституції розглядається Верховною Радою за наявності висновку Конституційного Суду щодо відповідності законопроекту вимогам статей 157 і 158 Конституції.

Законопроект про внесення змін до Конституції, крім розділів I, III та XIII, попередньо схвалений більшістю від конституційного складу Верховної Ради, вважається прийнятим, якщо **на наступній черговій сесії** Верховної Ради за нього проголосувало не менше 2/3 від конституційного складу Верховної Ради.

Доцільно зазначити, що згідно з офіційним тлумаченням Конституційного Суду положення «на наступній черговій сесії Верховної Ради» передбачає, що:

«Верховна Рада України може передбачити в Регламенті Верховної Ради України можливість прийняття законопроекту про внесення змін до Конституції України як закону на пізнішій черговій сесії Верховної Ради України із дотриманням положень, закріплених розділом XIII «Внесення змін до Конституції України» Основного Закону України».

Продовження
за **QR-кодом 6:**

Законопроект про внесення змін до розділу I «Загальні засади», розділу III «Вибори. Референдум» і розділу XIII «Внесення змін до Конституції України» не підлягає попередньому схваленню. Натомість за умови його прийняття не менш як 2/3 від конституційного складу Верховної Ради, він затверджується всеукраїнським референдумом, який призначає Президент.

Особливості процедури
прийняття законопроектів
про внесення змін
до Конституції
див. за **QR-кодом 5:**

Тема 3. Конституціоналізм та конституційний лад України

3.1. Сутність конституціоналізму

У сучасному конституційному праві конституціоналізм розглядають як багатовимірний соціально-правовий феномен, який спрямований на обмеження державної влади шляхом її поділу та існування «системи стримувань і противаг». Як зазначає М. Савчин, конституціоналізм як соціальне явище відображає еволюцію поглядів, ідей, доктрин про природу Конституції та політичної практики втілення таких ідей у життя [6, с. 19].

Конституціоналізм передбачає не стільки наявність у державі Конституції як нормативного акта (акта установчої влади), скільки наявність правових шляхів організації органів державної влади, регламентації взаємовідносин суспільства та особи з владою, зокрема, наявність правових способів запобігання узурпації влади, наявність законодавчо закріпленої системи стримувань і противаг у діяльності органів державної влади тощо [2, с. 114].